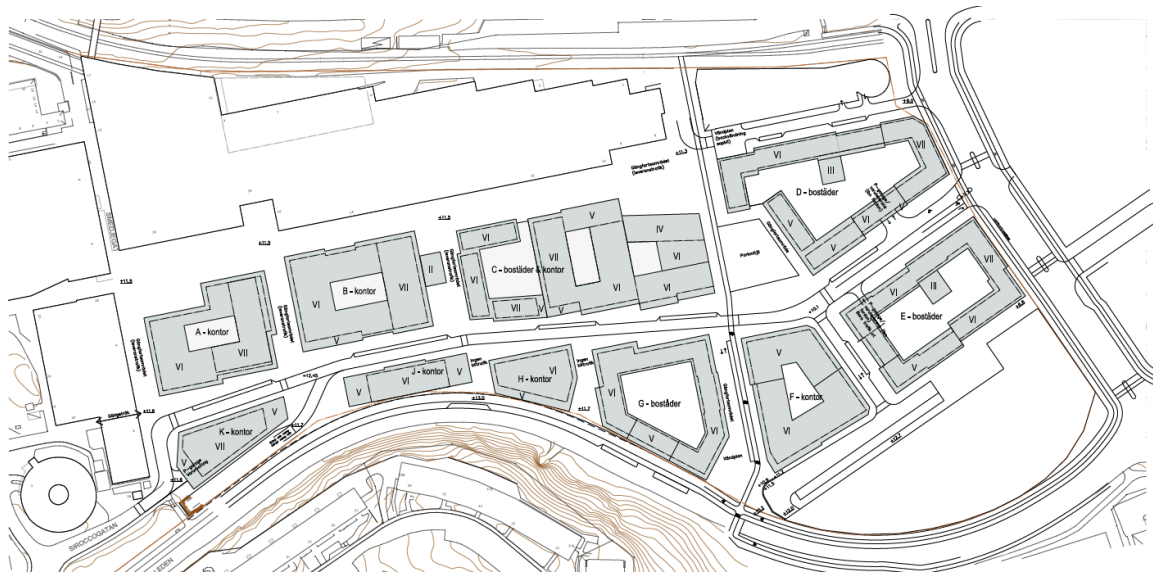

Johan Wahlgren

PM

ÖVERSYN AV BARNPERSPEKTIV TRYCKLUFTSFABRIKEN, SICKLA

1 INLEDNING

Detta är en översyn av hur väl barnperspektivet är omhändertaget i de tidiga planerna för Sickla handelskvarter – Detaljplan Tryckluftsfabriken.

Detta är alltså inte en barnkonsekvensanalys (BKA), utan en mindre formell översyn av barnperspektivet med viss inspiration av hur arbetet med BKA brukar genomföras. Promemorian inleds därför med en genomgång av BKA som metod och barnperspektivet och som begrepp och barnkonventionen som lag.

Därefter presenteras relevant forskning, lagar och riktlinjer samt relevanta mål kopplat till barnperspektivet för den aktuella planen.

1.1 BARNKONSEKVENSPANALYS (BKA)

En barnkonsekvensanalys (BKA) genomförs med syfte att fördjupa kunskapen om hur planförslag påverkar barn och viktiga miljöer för barn. Fokus i analysen ligger på hur barn förmodas röra sig och använda platser och stråk inom och mellan området och intilliggande områden. Tyréns har utvecklat en handbok för barnkonsekvensanalyser som utgår från Trafikverkets metod för BKA, och har god kunskap om rimliga bedömningar, antaganden och åtgärder för att göra en analys av ett planförslag eller exploateringsprojekt.

Arbetet utgår främst från barnperspektivet, dvs barns bästa utifrån befintliga riktlinjer och forskning. En BKA bör dock också utgå från barnens perspektiv, det vill säga involvera barn genom intervjuer.

Analysen utgår ifrån tre sociala värden och två geografiska skalor enligt tabellen nedan.

De sociala värdena motsvarar det som bör beaktas ur ett barns perspektiv för att säkerställa att barnens förutsättningar och möjlighet till utveckling och självförverkligande främjas i och med planförslaget. Värdena kan i vissa fall justeras något för att passa den specifika platsen/utredningen.

Med utgångspunkt i planen, övrigt material samt de sociala värdena behandlas följande punkter:

- Vilka närliggande skolor och andra målpunkter som är troliga destinationer för barn och unga finns i- eller i nära anslutning till det nya området.
- Vilka stråk kopplat till planområdet som är/kommer att bli viktiga för barn.
- Förslag på åtgärder/utformning av säkra skolvägar för skolbarn som går till närliggande skola och/eller hållplats för att ta sig till skola.
- Nödvändiga åtgärder för att göra planområdet säkert, tryggt och tillgängligt för barn och unga.
- Förslag och/eller utformning av närliggande miljöer där barn kan komma att vistas vid utelek.
- Hänsyn tas till flickor respektive pojkars behov och förutsättningar.
- Friytor

	Platsen	Området
Trygghet	<i>Platsens förutsättningar utifrån ett trygghetsperspektiv.</i>	<i>Områdets förutsättningar utifrån ett trygghetsperspektiv i förhållande till planområdet.</i>
Orienterbarhet	<i>Platsens orienterbarhet.</i>	<i>Områdets orienterbarhet kopplat till planområdet.</i>
Lek & rörelse	<i>Platsens möjlighet till lek och rörelse.</i>	<i>Områdets möjlighet till lek och rörelse kopplat till planområdet.</i>

Tyréns Analysmatris.

1.2 FORSKNING, LAGAR OCH MÅL

I detta avsnitt presenteras lagar, mål och forskning om barnperspektivet, med särskild fokus på säkra skolvägar samt förskolegårdars utformning.

1.2.1 BARNKONVENTIONEN

Sedan 1 januari 2020 är FN:s konvention om barns rättigheter (1989) inkorporerad som lag i Sverige. Sverige ratificerade Barnkonventionen redan för 30 år sedan, men den har nu som lag fått en högre status. Att barnkonventionen inkorporerats i svensk lag innebär att den har samma rättsliga status som andra nationella lagar. Därmed kan barnkonventionen ensamt ligga till grund för beslut hos myndigheter och domstolar.¹

De viktigaste principerna ur barnkonventionen med koppling till stadsutveckling är:

- 1) Varje människa under 18 år räknas som barn
- 3) Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa
- 6) Barn har rätt till liv och utveckling
- 12) Barn har rätt att uttrycka sin mening och lyssnas på i alla frågor som rör barnet
- 31) Barn har rätt till lek, vila och fritid.²

1.2.2 TRYGGA OCH SÄKRA SKOLVÄGAR

Barn kan ha svårigheter att sprida uppmärksamheten som begränsas av syn- och hörselutveckling, vilket gör att trafiksystem som är komplexa och oberäknliga kan innebära svårigheter samt ett riskfyllt beteende då de ofta ägnar sig åt en sak i taget.³ Det är inte förrän vid 12-14 års ålder som barn utvecklat sin förmåga att tolka trafiksituationer. De börjar dock röra sig ensamma i trafiken som fotgängare och cyklister mycket tidigare, om än

¹ Unicef (2020) Vad har barnkonventionen för status i Sverige?

² Unicef (2020) Barnkonventionen kortversion

³ Trafikverket (2010). Attraktiva stadrum för alla – Shared space. 2010:122. ISBN: 978-91-7467-097-4
Trafikverket (2015) Barns mognad och trafikbeteende. <https://www.trafikverket.se/resa-och-trafik/Trafiksakerhet/barn-och-unga-i-trafiken/barn-och-narsamhalle/Fakta-om-barn-och-trafik/Barns-mognad-och-trafikbeteende/> [hämtad 2020-03-27]

inom ett begränsat område.⁴ Barn strax under 12 år är särskilt utsatta då de har behov av att röra sig längre från bostaden men inte helt har utvecklat sin förmåga att uppfatta trafiksituationer.

I Folkhälsoinstitutets rapport från år 2007 hänvisar man till forskning som visar på att barn och ungdomar som tar sig till skolan eller andra regelbundna målpunkter på ett aktivt sätt, exempelvis promenerar eller cyklar, är mer aktiva även under resten av dagen.⁵ Det är viktigt att barns skolvägar är trygga och säkra samt att barriärer av olika slag undviks vid planering eller byggs bort för att minimera hinder för barns aktiva transport till skolan.

Enligt en rapport från Trafikverket har andelen barn som går själva till skolan minskat från 57% till 48% mellan 2009 och 2012.⁶ Många barn, särskilt de yngre, skjutsas till skolan. I grundskolan skjutsas cirka 15 procent sommartid och 20 procent vintertid. För att planera trafiksäkert utifrån barnens perspektiv bör målpunkter som fritidshem, lekplatser, idrottsplatser, simhall/badplats, grönområde, lekkamrater, bibliotek, bio, affärer etc innefattas.

Barns rörelsefrihet till samtliga målpunkter i samhället har minskat de senaste decennierna på grund av olika hinder i samhället såsom ökade avstånd, hög trafikvolym och höga hastigheter på motorfordon samt otrygga skolvägar. Föräldrars oro för genomfartsleder och gator med hög trafik påverkar även barnens rörelsefrihet eftersom de inte är fria att ta sig till platser på egen hand.

Den fysiska utformningen och bostadsområdets karaktär är starkt bidragande orsaker till kollisioner och trafikolyckor som drabbar fotgängare och cyklister. Områden och gatumiljöer som tillåter hög trafikvolym och hög fart, exempelvis breda och raka gator utan träd, orsakar generellt sett fler olyckor som exempelvis drabbar barn.⁷

I fråga om tillgänglighet och rörelsefrihet så är det även viktigt att uppmärksamma tillgången till kollektivtrafik, dess turtäthet och placering av hållplatser. Barn och unga är mer beroende av kollektivtrafiken än vuxna vilket innebär att brister i kollektivtrafiksystemet kan påverka deras rörelsefrihet i stor utsträckning. Ju äldre barn blir desto större blir området som de vistas i vilket ställer högre krav på kollektivtrafiken.

För att öka trafiksäkerheten längs barns skolvägar rekommenderas ofta hastighetssänkningar till 30 km/h. Detta beror på att risken att allvarligt skadas eller dödas vid påkörning som fotgängare ökar markant vid påkörningshastigheter över 30 km/h⁸.

Upplevelsen av trygghet är subjektiv, men enligt en undersökning från Stockholms stad (2016)⁹, är detta några vanliga synpunkter från både barn och vuxna gällande vad som bidrar till en tryggare skolväg:

- Gena och breda trottoarer, separerade gång- och cykelvägar
- Bra belysning i tunnlar, på gångvägar och i träd
- Levande miljöer med grönska, aktiviteter och mötesplatser
- Uppsnygning av stadsmiljöerna och beskärning av buskage

⁴ Sveriges Kommuner och Landsting (2005). Tillgänglig stad. 2:a upplagan. Stockholm: Sverige Kommuner och Landsting, 2005. s. 12

⁵ Statens folkhälsoinstitut (2007). Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget "Byggt miljö och fysisk aktivitet". R 2007:3

⁶ Trafikverket 2012. Barns skolvägar, RAPPORT - Projektnummer: TRV 2010/21715. S. 6

⁷ Statens folkhälsoinstitut, 2007. Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget "Byggt miljö och fysisk aktivitet". R 2007:3

⁸ Trafikverket & SKL, 2013. Trafiksäkra staden – handbok för målinriktat kommunalt trafiksäkerhetsarbete.

⁹ Stockholm Stad (2016) *Plan För Säkra Och Trygga Skolvägar I Stockholms Stad*

- Bra underhåll, god renhållning och snöröjning
- Låga biltrafikflöden och hastigheter, bilfria zoner och gågator
- Många övergångsställen med trafiksäker utformning

1.2.3 FÖRSKOLEGÅRDARS STORLEK OCH KVALITETER

Över 90 procent av de svenska barnen mellan 3–6 år tillbringar största delen av sin vakna tid på förskola, varför dess miljö, inte minst utemiljön, är betydelsefull.¹⁰ Boverket rekommenderar minst 3000 kvm sammanhängande förskolegård per förskola, respektive 40 kvm per barn. Nacka kommun har inga egna riktlinjer angående detta.

Där barn har tillgång till en stor utemiljö i direkt anslutning till verksamheten, kan den bidra till en större andel av barnens dagliga behov av fysisk aktivitet. Barn och ungas behov är minst 60 minuter medelintensiv till intensiv fysisk aktivitet per dag. Generellt har barns fysiska aktiviteter idag minskat medan de stillasittande har ökat. Den fysiska aktiviteten är viktig för barn, och ökar när leken sker utomhus. Bland annat har fysisk aktivitet stor betydelse för barns kroppsuppfattning, psykosociala och motoriska utveckling samt deras kognitiva förmåga.¹¹

I en studie som genomfördes 2019 på Södermalm i Stockholm undersöktes barns rörelseaktivitet på 27 förskolor av olika storlek. Större storlek på förskolegården kopplades till mer tid av medelintensiv och intensiv fysisk aktivitet. I studien inkluderades förskolor med gårdar på 200 kvm, 900 kvm, över 2700 kvm samt utegrupper, se tabell 2 nedan. Ett ännu större samband kunde ses mellan tid spenderad utomhus och fysisk aktivitet. Studien visade på att varje halvtimme utomhus innebar 68 procent mer medelintensiv till intensiv fysisk aktivitet och över dubbelt så många steg i jämförelse med tid spenderad inomhus¹².

Tabell 2. Förskolegårdars storlek och barns fysiska aktivitet under sin tid på förskolan, medelvärden för totalt 337 barn (Källa: Region Stockholm 2019)

Förskolegårdens storlek	Antal minuters medelintensiv till intensiv fysisk aktivitet	Antal steg
Cirka 200 kvm	32 minuter	6485 steg
Cirka 900 kvm	34 minuter	6727 steg
> 2700 kvm	41 minuter	7316 steg
Utomhusgrupp	46 minuter	10 064 steg

White Research Lab¹³ har studerat befintliga förskolegårdar i Stockholm och hur antal barn per fritya påverkat bland annat slitaget, se exempel i figur 7. Hur eventuellt slitage åtgärdats kan också påverka barnens utemiljö på olika sätt. I vissa fall har naturliga gräsytor ersatts med konstgjorda eller hårdgjorda material. Exempel på vad man i studien räknat som naturliga material är gräs, grus, sand, trä och bark. Konstgjorda material är exempelvis gummiastfalt, asfalt och konstgräs. Felkällor som kan påverka graden av slitage är bland annat hur mycket gården nyttjas av förskolan, såsom hur stor del av dagen barnen vistas utomhus och hur stor andel av tiden de är på utflykter.

Varierad vegetation och topografi på förskolegården samt dess effekter

I de evidensbaserade metoder för utvärdering av barnanpassade utemiljöer som används i Sverige idag, bland annat "Lekvärdesfaktor", "OPEC" och "Seven Cs", så värderas (näst efter fritya) alltid naturinslag som mycket viktigt för kvaliteten. Vidare finns fysiska, psykiska och

¹⁰ Stockholms läns landsting (2015) Faktablad 2015:4 Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin

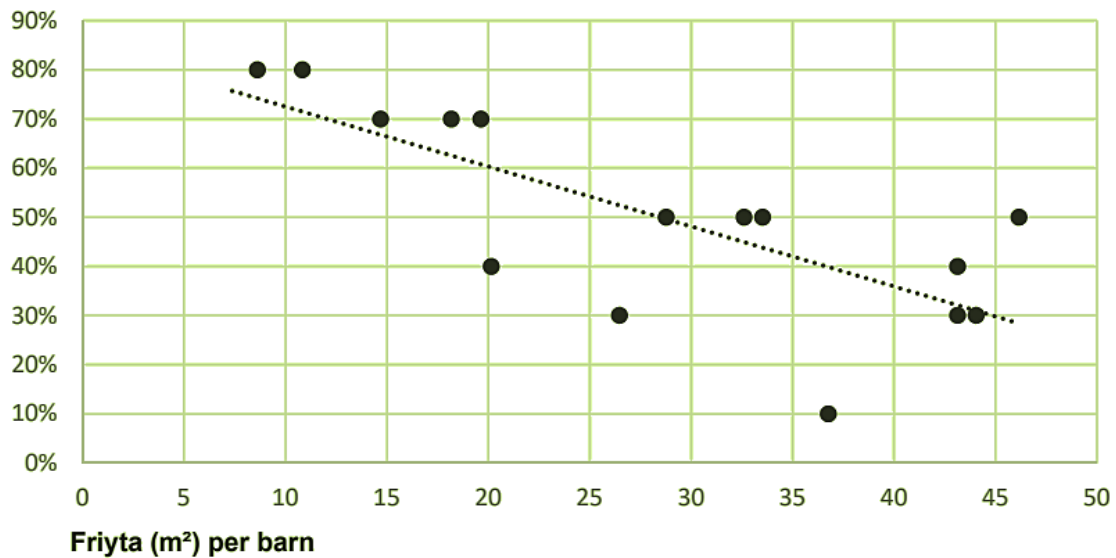
¹¹ Boverket (2015) Gör plats för barn och unga

¹² Region Stockholm (2019) Faktablad 2019:3 Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin

¹³ White research lab (2018) Förskolegårdens fritya i förhållande till naturliga material. WRL 2017:26

även pedagogiska fördelar i naturmiljöer som innehar ett utbud av lösa material, samt stor variation av material och topografi.¹⁴ En studie av förskolor i Stockholms län och Malmö stad visar att barn i utemiljöer med stora kuperade ytor med tålig vegetation som barnen använder i sina lekar hade signifikant högre fysisk aktivitet jämfört med barn i platta, trånga utemiljöer med lite

Grad av slitage på gräset

Figur 7. Figuren visar grad av slitage på gräsytor, i förhållande till friyta per barn på förskolan (Källa: White research lab 2018).

vegetation. Vegetation och grönska i form av exempelvis större träd kan också skydda barnen mot UV-strålning, samtidigt som det kan öka lekens dynamik. På förskolor som uppfyller kriterier för yta, topografi och vegetation kunde man också påvisa att barnen hade färre koncentrationssvårigheter och tenderade att sova längre på nätterna, i jämförelse med andra barn¹⁵. Det har även påvisats att gårdar med variation och mycket inslag av natur kan främja barnens motorik, och leken tenderar att vara mer harmonisk och mindre konfliktfylld än lek på naturfattiga gårdar.¹⁶

Sammanfattning och kriterier förskolegårdar

Se tabell 3 nedan för kriterier för utformning av förskolegårdar som gynnar barns fysiska, aktivitet, lek och utveckling.

Tabell 3. Kriterier och egenskaper för utformning av förskolegårdar som gynnar barn

Kriterier/egenskaper	
	Ytan bör överstiga 3000 kvm springutrymme, barnen måste få en chans att "få upp farten."

¹⁴ Movium fakta #3 2018 [pdf] https://www.movium.slu.se/system/files/news/13578/files/movium_fakta_3_2018-lekplatsers_kvalitet_final_webb.pdf

¹⁵ Stockholms läns landsting (2015) Faktablad 2015:4 Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin

¹⁶ Statens folkhälsoinstitut, 2007. *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget "Byggd miljö och fysisk aktivitet"*. R 2007:3

Förskolegårdar som stimulerar till fysisk aktivitet¹⁷	<p>Mellan hälften och två tredjedelar av ytan ska vara kuperad (kullar, backar, bergsknallar) och bevuxen med vegetation som barnen kan använda i sin lek (träd, buskar, klätterträd, lekbuskage, lekfullt klippta gångar i högt gräs).</p> <ul style="list-style-type: none"> Ex: Platt mark kan åtgärdas t.ex. med liggande trädstammar, stora jordhögar, planering av buskar/sly. Stora föremål som t.ex. traktordäck kan med fördel belamra miljön. Det som för vuxna kan anses mindre estetiskt tilltalande kan för barn vara fina lekmiljöer.
	<p>Den fria himmelsvyn ska vara mindre än 50%, under förutsättning att det är <i>vegetation</i> som kuperar himmelsvyn, sett från lekinstallationer som barnen använder i sin lek.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ex: Lekinstallationer placeras så att de ligger i trädskugga mellan kl. 11 och 15 på dagen. Fria ytor för t.ex. bollsport ska helst ligga sydost om byggnaden.
	<p>Ytor för lek ska vara integrerade med natur (träd, buskage, stenar). Utemiljöerna ska vara trafiksäkra och designade utifrån principer om brottsprevention.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ex: Staket eller palissader kring hela området för förskolegården.
Utveckling av lekplatskvalitet, exempel¹⁸	<p>Löst material: På lekplatsen finns tillgång till löst material t.ex. klossar, sand, pinnar, grenar etc.</p>
	<p>Möjlighet till omvärldsförståelse: Lekplatsen förändras med olika saker att göra under de olika årstiderna: åka pulka, hoppa i höstlöv, odling, äta bär, eldplats, vindskydd, vattenlek etc. Ju fler av de fyra elementen jord, eld, luft och vatten desto bättre.</p> <p>Ekosystemtjänster: fågelholkar, insektshotell, öppen dagvattenhantering, odling, död ved etc.</p>
	<p>Naturliga material: Lekplatsen innehåller naturliga, giftfria material, begränsat med hårdgjorda material och minimalt med gummiastfalt och konstgräs.</p>
	<p>Rymlighet: Lekplatsen ger utrymme för rörlighet i många olika riktningar och rörelsefylld lek (springa, klättra, gunga, gå balansgång, åka rutschkana, rulla etc.)</p>
	<p>Variation: En variation av lekmöjligheter finns på och mellan olika lektytor och ger utmaningar för olika åldrar: platsbyggda unika lekredskap, bygglekplats, digitalisering etc.</p>
	<p>Tillgänglighet: Även på förskolegårdar behöver tillgänglighetsanpassning för barn och personer med olika funktionsnedsättning göras, t.ex. så att personer med rörelsehinder kan ta sig runt mellan lektytor. Vissa redskap och lektytor bör även anpassas utifrån detta perspektiv¹⁹.</p>
	<p>Delaktighet: Möjlighet att delta i utformningen av sin miljö. Genom dialog och möjlighet till flexibla och oprogrammerade ytor som kan ändras över tid. Exempelvis lekbar vegetation och löst material t.ex. kojor.</p>

¹⁷ Folkhälsoguiden, Region Stockholm (odaterad) Kriterier för förskolegårdar som stimulerar till fysisk aktivitet [pdf] http://dok.slso.sll.se/CES/FHG/Fysisk_aktivitet/Informationsmaterial/kriterier-for-forskolegardar.pdf

¹⁸ Movium fakta #3 2018 [pdf] https://www.movium.slu.se/system/files/news/13578/files/movium_fakta_3_2018-lekplatsers_kvalitet_-_final_webb.pdf

¹⁹ Se exempel på anpassningar av lekredskap för personer med funktionsnedsättning i checklistan: https://stud.epsilon.slu.se/7801/17/malmberg_s_150415_bilaga.pdf

1.2.4 GÅNGFARTSOMRÅDEN UR BARNS PERSPEKTIV OCH BEHOV FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

En generell utmaning med gångfartsområden med delad yta är att det ofta krävs en viss mängd fotgängare för att kunna hävda sig mot fordonen. Om det är för få fotgängare tenderar fordonen köra i högre hastigheter vilket kan skapa missnöje och otrygghet²⁰. Ytor med blandad trafik mellan fotgängare och cyklister är vanligt förekommande i våra städer. Även på dessa ytor kan avsaknad av separering skapa otrygghet, där fotgängarna ofta kan uppleva blandningen med cyklister som besvärande och farlig medan cyklister anser att fotgängarna är i vägen och hindrar deras framkomlighet²¹. Enligt Boverkets föreskrifter ALM2 bör en gångyta vara väl åtskild från cykelbana och körbana²².

Olika grupper har olika behov i trafikmiljön, några vägledande kriterier per grupp sammanfattas i tabell 4 nedan.

Tabell 4. Olika gruppers behov i trafikmiljön.

Grupper	Kriterier
Barn	Viktigt att trafikmiljön inte är för komplex, det ska vara lätt att förstå vilket beteende som ytan är avsedd för och var man ska röra sig. För barn är en komplicerad trafikmiljö ett hinder.
	Låg fordons hastighet är en viktig princip för att öka barns säkerhet och trygghet i trafiken.
	Yngre barns möjlighet att nyttja trafiksystemet är beroende av föräldrars uppfattning om de risker barnen utsätts för. En brist i detta sammanhang är att det finns mycket lite kunskap om barns möjlighet/förmåga att använda Shared Space ytor och hur föräldrar uppfattar denna företeelse ²³ .

1.1 NACKA KOMMUNS MÅL OCH STRATEGIER

I Nacka kommuns översiktsplan (2018) finns ett antal mål uppdelade på sex teman. Av dessa är det fyra teman och sex mål som är relevanta för barnperspektivet.

Tema: En attraktiv och hållbar byggd miljö

Mål: Förändringar i den byggda miljön bör innebära förbättringar: estetiskt, funktionellt och socialt samt leda till mer hälsosamma och trygga miljöer

Tema: ett effektivt och klimatanpassat transportsystem

Mål: Trafiksäkerheten ska öka vid omformning och utveckling av trafiksystemen

²⁰ Trafikkontoret Stockholms stad (2019) Gata Stockholm. <https://tillstand.stockholm/globalassets/tillstand-och-regler/tillstand-regler-och-tillsyn/lokal-och-fastigheter/handbocker-och-riktlinjer-vid-byggnation-i-stockholm/gata-stockholm.pdf>

²¹ Vägverket (2009) Separering av gående och cyklister från varandra - utvärdering av goda lösningar. Publikation 2009:155

²² Boverkets författningssamling (2011) BFS 2011:5 ALM2 - Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader

²³ I en utvärdering 2018 av öppnande av gägata till gångfartsområde i Lycksele upplevde flera att bilar inte höll gånghastighet och att föräldrar upplevde gatan otrygg för barn att vistas vid, även i föräldrarnas sällskap: <http://www.lycksele.se/globalassets/dokument/6-kommun-och-politik/ovrigt-material/utvarderingsdokument-oppnande-av-gagatan.pdf>

En barnkonsekvensanalys i Norrtälje hamn (2018) visar på att flera av de intervjuade barnen och pedagogerna inte vet vad ett gångfartsområde är. Flera barn vet inte var de ska gå på en sådan och tycker att det är läskigt: https://www.norrtalje.se/globalassets/stad-och-trafik/norrtalje-hamn/barnkonsekvensanalys_for_norrtalje_hamn.pdf

Tema: Värna natur och vatten för rekreation och biologisk mångfald

Mål: Tillgång och tillgänglighet till parker och bostadsnära natur ska vara god i alla kommundelar

Tema: Mångfald och trygghet i livets alla skeden

Mål: Nacka ska ha världens bästa skola och förskola.

Mål: Nacka ska vara en bra kommun att leva i för alla grupper i samhället.

Mål: Utvecklingen i samhället ska främja en god folkhälsa.

I Översiktsplanen presenteras också generella riktlinjer för planering och byggande ur vilka följande formuleringar är särskilt relevanta för barnperspektivet:

Alla gruppers livssituation ska uppmärksammas i planeringen genom ökat deltagande och genom ökad kunskap. Barnkonventionens intentioner ska särskilt beaktas.

Nacka kommun har utarbetat en strategi för miljö- och klimatambitioner i stadsutvecklingsprojekt. Strategin består av sex strategiska inriktningar som tydliggöra miljö- och klimatambitioner. Av dessa inriktningar är det främst följande som bedöms viktiga när det kommer till barnperspektivet:

- **Tillgängliga och utvecklade park- och naturområden**

Tillgången och tillgänglighet till parker och natur ska vara god i alla kommundelar där bostäder och förskolor planeras och uppförs.

- **Hållbart resande och mobilitet**

Nya bostäder, arbetsplatser samt skolor, förskolor, idrottsanläggningar och kulturlokaler ska ha god kollektivtrafikförsörjning.

2 BEDÖMNING AV PÅGÅENDE PLANERING TRYCKLUFTSFABRIKEN

2.1 PROJEKTMÅL

Projekt Tryckluftsfabriken har 10 projektmål. Av dessa är det framförallt följande tre som är relevanta för barnperspektivet.

Projektmål 2

Möjliggöra platsanpassade stadsrum och väl utformad bebyggelse med aktiva bottenvåningar, detaljrikedom och grönska i syfte att uppnå en attraktiv och urban stadsmiljö som möter människors behov.

Projektmål 3

Genom en lämplig uppdelning mellan kvartersmark och allmän plats ska projektet säkerställa långsiktiga behov av tillgång till de offentliga rummen, samt utveckla stråk och platser som stärker kopplingarna till exempelvis kommande tunnelbana och mellan Sicklas olika delar och omgivande områden.

Projektmål 8

Inom projektet ska en förskoleavdelning om 20 barn inrymmas per 100 tillkommande lägenheter inklusive erforderlig gårdsmiljö. Projektet måste planera en tillräckligt stor förskola (sett till antal avdelningar) så att det blir attraktivt för en aktör att driva ut ett affärsmässigt perspektiv.

2.2 NULÄGE OCH PLANALTERNATIV

	Platsen	Området
Trygghet	<i>Platsens förutsättningar utifrån ett trygghetsperspektiv.</i>	<i>Områdets förutsättningar utifrån ett trygghetsperspektiv i förhållande till planområdet.</i>
Orienterbarhet	<i>Platsens orienterbarhet.</i>	<i>Områdets orienterbarhet kopplat till planområdet.</i>
Lek & rörelse	<i>Platsens möjlighet till lek och rörelse.</i>	<i>Områdets möjlighet till lek och rörelse kopplat till planområdet.</i>

Projektet Tryckluftsfabriken innebär en omvandling av den östra delen av Sickla köp kvarter till stadskvarter med arbetsplatser, handel och 500 bostäder i varierande storlekar. Närheten till innerstaden, det natur- och vattennära läget kommer säkerligen tilltala barnfamiljer.

I denna tidiga bedömning av barnperspektivet i projektet kan konstateras att utifrån nuläget har platsen som sådan möjligheter att utvecklas till ett område som är bättre anpassat efter barns behov än det är idag. Samtidigt utgör platsen idag inte boendemiljöer för några barn, vilket innebär att bedömningen inte enbart kan utgå från nuläget.

2.2.1 TRYGGHET

Detaljplan Tyckluftsfabriken kan antas medföra mestadels positiva konsekvenser avseende trygghet eftersom området tillförs social kontroll under dygnets alla timmar genom tillskapandet av bostäder och levande bostadsområden. Det är dock viktigt att väga in risken för ödsliga kvarter under kvälls- och nattetid i den västra delen av planområdet eftersom det saknas bostäder där. Ur ett trygghetsperspektiv skulle det vara bättre att skapa en blandning av bostäder och kontor utspritt i området.

2.2.2 ORIENTERBARHET

Utifrån vad som går att utläsa i detta tidiga skede verkar den föreslagna bebyggelsestrukturen vara i form av relativt små kvarter med varierade fasader vilken är bra förutsättningar för att skapa god orienterbarhet för barn.

2.2.3 LEK OCH RÖRELSE

Med det underlag som finns tillgängligt i nuläget är det svårt att göra någon bedömning av förutsättningar för lek och rörelse i planområdet. Uppförande av tät bebyggelsestruktur brukar dock utmana friyta vilket lätt blir en utmaning gällande barnperspektivet.

2.3 SKOLOR

Området kommer att innefatta en förskola lokaliserad i kvarter E. Var i kvarteret förskolan kommer att placeras eller vilken storlek förskola eller förskolegård kommer att vara är ännu ej fastslaget vilket gör det svårt att bedöma vilka konsekvenser denna aspekt av planen kan få ur barnperspektiv. Det bör dock understrykas att i och med begränsningarna i offentliga ytor i och omkring området blir det särskilt angeläget att den förskolegård som planeras i sådan utsträckning det är möjligt uppnår Boverkets allmänna riktlinjer avseende friyta, det vill säga 3000 kvm sammantagen yta för förskolegård och 40 kvm per barn. Om projektet önskar göra en prioritering mellan dessa rekommenderar Tyréns att sträva efter den senare, dvs att åstadkomma en sammantagen förskolegård om 3000 kvm. Detta är viktigt bland annat för att främja fysisk aktivitet och kognitiv utveckling. Projektet bör sträva efter dessa riktlinjer, och ifall de inte är möjliga att uppnå bör kreativa lösningar utarbetas. Det kan handla om att förskolegården placeras i anslutning till park som kan nyttjas som förlängning och komplement. Det kan också handla om takterrasser eller överbyggda delar av förskolegården, där utskjutande bostadshus också kan fungera som regnskydd/skugga.

Strax söder om planområdet på andra sidan Järlaleden ligger Sickla skola – en F-6-skola med cirka 500 elever. Skolan ska dock rustas upp och ska få mer yta för att kunna ta emot fler elever.

Strax norr om planområdet på andra sidan Saltsjöbanan och Värmdövägen ligger Maestroskolan som är en F-9-skola för cirka 100 elever.

2.4 TRAFIK

2.4.1 GÅNGFARTSOMRÅDE

Enligt *Sk070 Masterplan för Tryckluftsfabriken* (Gatun Arkitekter 20210608) planeras delar av Tryckluftsfabrikens stråk utgöras av gångfartsområde. Gångfartsområden utan separat zon för fotgängare kan skapa otrygghet för grupperna barn, personer med synnedsättning, samt personer med kognitiv funktionsnedsättning. Enligt ALM2 ska det finnas separata zoner för olika trafikslag, och detta är för att skapa en trygg miljö för alla. Utifrån detta och de andra rekommendationerna som presenterades i kapitel 1.1.4 kan gångfartsområden inte rekommenderas utifrån ett barnperspektiv.

2.4.2 SÄKRA SKOLVÄGAR

Norr om Tryckluftsfabriken ligger bostadsområdet Alphyddan. Här ligger Maestroskolan – en F-9-skola i privat regi. För att ta sig mellan Tryckluftsfabriken och Alphyddan behöver man korsa Saltsjöbanan och Värmdövägen. Det enda sättet att göra det idag är genom en smal gångtunnel i höjd med Planiavägen under Nacka station. För att bättre knyta ihop dessa områden planeras Saltsjöbanan i ett annat stadsutvecklingsprojekt att höjas upp. I start-PM för DP Tryckluftsfabriken står det också att planeringen av Tryckluftsfabriken ska stödja de långsiktiga idéerna om nord-sydliga stråk mellan Sicklaområdets olika delar.

Gångtunnel under Saltsjöbanan och Värmdövägen.

Områdets andra skola ligger söder om Järlaleden vilket medför att de elever som bosätter sig i det nya området får en skolväg som korsar denna trafikled. Det är därmed av yttersta vikt att aktuella passager ses över och utvecklas med eventuella ytterligare säkerhetsåtgärder för att möta det ökade flödet av barn.

2.5 REKREATION

Den största utmaningen bedöms vara att skapa tillräckliga friytor, såväl på förskolegårdar och bostadsgårdar som i det offentliga rummet. Det är särskilt viktigt ur ett barnperspektiv att säkerställa tillgång till naturmiljöer för lek och rekreation då barn är naturligt bundna till den lokala kontexten i större utsträckning än andra grupper. Detta finns inte med explicit i projektmålen, men kan sägas ingå i projektmål 2 där det talas om en grönskande miljö som möter människors behov. Detta är framförallt viktigt när det kommer till förskolegårdar i och med att det finns en gräns för hur liten en förskolegård kan vara innan det börjar gå ut över inlärningen. Och utöver detta finns ett mer allmänmänskligt behov av rekreationsutrymme. Detta projektmål talar också om kvalitet, vilket naturligtvis är viktigt, och självklart ska

förskolegårdar innefatta kvalitativa pedagogiska miljöer, men det finns inget som tyder på att det kan kompensera för en för liten yta. I ÖP har Nacka kommun mål om att ha världens bästa skola och förskola vilket ställer höga krav på den fysiska miljön.

En annan uppenbar risk handlar om graden slitage vid för lågt friytetal. Detta är viktigt dels utifrån ett pedagogiskt perspektiv där tillgången på naturmiljöer är viktig för viss undervisning, och för kraftigt slitage riskerar att underminera de kvaliteter som den naturliga miljön kan tillhandahålla undervisningen. Tillgången till utvecklade park- och naturområden ska enligt Nacka kommuns strategi för miljö- och klimatambitioner vara god i alla kommundelar där bostäder och förskolor planeras. Förändringar i den fysiska miljön ska också enligt mål uppsatta i ÖP leda till mer hälsosamma och trygga miljöer. I ÖP finns också ett mål likt projektmål 2, men även kopplat till biologisk mångfald gällande natur och vatten vilket är särskilt relevant för Sickla med dess strandnära läge.

Med en ökad befolkning i området kommer slitaget på den närbelägna naturmiljön att öka. Detta gäller förmodligen i störst utsträckning området kring Sickla skola och strandområdet från Sickla strandpark mot Nysätra park.

Närheten till Nackareservatet kan i viss utsträckning kompensera den begränsade tillgången på rekreationsområden. Detta dock för lite längre utflykter som kräver mer planering och är mindre relevant för förskolor eller mindre skolbarn.

Projektmål 8 handlar om förskola, men verkar främst fokusera på dess storlek utifrån ett affärsmässigt perspektiv, inte utifrån barns behov av yta. Projektet behöver dock förhålla sig till det mer allmänt hållna målet i ÖP som säger att kommunen ska vara en bra kommun att leva i för alla grupper i samhället, samt det tidigare nämnda ambitiösa målet om att ha världens bästa skola.

3 SLUTSATSER

Tillskapandet av ett nytt stadskvarter med kontor, arbetsplatser, butiker och bostäder med gröna gårdar, lektytor och gågator bedöms överlag ha bra förutsättningar för en god boendemiljö utifrån ett barnperspektiv. Bortsett från användningen kommer platsen som sådan jämfört med nollalternativets monotona hårdgjorda och bilorienterade struktur få stora positiva konsekvenser ur ett barnperspektiv. Inte minst på grund av bilens decentraliserade roll då den inte längre kommer ledas in i området utan förpassas till garagedfarter i områdets utkanter.

Området är redan idag väl försörjt med kollektivtrafikmöjligheter vilket kommer att stärkas ytterligare i och med utbyggnaden av tunnelbanan. Detta går väl i linje med punkten "hållbart resande och mobilitet" inom strategin för miljö- och klimatambitioner. Gällande aspekterna orienterbarhet och trygghet bedöms kvarterens struktur tillföra positiva värden genom dess småskalighet och varierade fasader respektive tillförd social kontroll under dygnets alla timmar genom tillskapandet av bostäder och levande bostenvåningar.

Den största utmaningen bedöms vara att skapa tillräckliga friytor, såväl på förskolegårdar och bostadsgårdar som i det offentliga rummet. Detta kopplas till Nacka kommuns mål i ÖP om att ha världens bästa skola och förskola vilket ställer höga krav på den fysiska miljön. En annan uppenbar risk kopplat till detta handlar om graden slitage vid för lågt friytetal vilket kan kopplas till en rad kommunala mål och riktlinjer.

Vad gäller trafiksäkerhet bör projektet överväga att planera om gångfartsområden till en lösning som blir tydligare för barn. Här har projektet ett mål om att "trafiksäkerheten ska öka vid omformning och utveckling av trafiksystemen" att förhålla sig till (ÖP 2018).

Denna översyn av planerna för Tryckluftsfabriken har genomförts i tidigt skede. Tyréns rekommenderar därför att detta PM kompletteras på relevanta områden, längre fram i planprocessen, då planförslaget utvecklats och detaljerats så att fler parametrar finns att bedöma.

3.1 TYRÉNS REKOMMENDATIONER

- Lyckas inte projektet uppnå rekommenderad yta för förskolegård bör projektet se över utformningen och sträva efter andra kreativa lösningar. Det kan handla om att nyttja anslutande park som komplement eller arbeta med överbyggda delar av gården eller liknande. Placering, utformning och programmering av förskola och förskolegård kommer emellertid detaljstuderas i planprocessens kommande skede.
- Se över risk för slitage på naturmark, främst vid Sickla skola och badet/strandpromenaden.
- Arbeta med trafiksäkra och naturliga kopplingar mellan planområdet och omkringliggande områden. Upphöjning av Saltsjöbanan är troligtvis en förutsättning för detta.

Johan Wahlgren
Utredare Social hållbarhet

Johan.Wahlgren@tyrens.se
010 451 93 03